

Material complementari per l'activitat "Rere la Tassa de Cafè"

HISTÒRIA DE LA TASSA DE CAFÈ

Aquí descobrireu la història
de la tassa de cafè per poder
introduir l'activitat

La següent història, *LA HISTÒRIA D'UNA TASSA DE CAFÈ*, és un bon exemple de la complexitat que hi ha rere un fet quotidià qualsevol. Un bon intent de comprendre aquesta complexitat n'és intentar dibuixar el diagrama de totes les variables esmentades i les relacions que s'estableixen entre aquestes variables.

LA HISTÒRIA D'UNA TASSA DE CAFÈ

(Traducció lliure d'un article d'Alan Thein Durning i Ed Ayres publicat a la revista World Watch, setembre-octubre 1994).

1. La història convencional

El passat dia 22 d'abril, Dia de la Terra, en Josep Català va començar la jornada, com sempre, bevent una tassa de cafè. Mentre llegia les notes que havia preparat per a la xerrada que havia de donar aquella tarda, com a voluntari d'un grup ecologista, en un col·legi de Sants sobre els problemes ambientals del nostre planeta, assaboria el reconfortant gust amarg del seu cafè matinal.

Aquell vespre va quedar per sopar amb uns amics en una llesqueria de Gràcia. Després de sopar, i mentre la conversa girava entorn dels canvis esperançadors que es perceben en la societat del país, pel que fa a la preocupació ecològica i que contrasten amb la insensibilitat de l'Administració, en Josep prenia una altra tassa de cafè que l'ajudava a mantenir l'atenció malgrat el cansament que sentia en aquelles hores.

2. La història mai no explicada

Però si per a en Josep el dia va començar i va acabar amb el gust familiar del cafè als llavis, la història de les tasses que es va prendre havia començat molt abans.

Es podria dir que la història es va iniciar amb la recol·lecció dels grans de cafè, en una petita granja de les muntanyes de la regió colombiana d'Antioquia. En realitat, la història s'havia iniciat tres generacions abans, quan la regió d'Antioquia fou desforestada completament durant el primer "boom" del cafè.

Com a conseqüència, els boscos humits de la regió estan entre els ecosistemes més amenaçats del món.

A Antioquia, es van necessitar 200 grans de cafè -el voltant del 5% de la producció anual d'un arbre del cafè- per fer les dues tasses que en Josep va beure aquell dia. Durant l'any passat, la seva mitjana de dos cafès diaris va consumir la collita de 18 arbres.

Conrear aquests arbres va necessitar grans dosis de pesticides, manufacturats a la vall del Rhin. Els abocaments d'aquestes fàbriques han contribuït a convertir el Rhin en un dels rius més contaminats del món. A Colòmbia, alguns dels pesticides van afectar els pulmons dels pagesos. Altres residus, rentats per les pluges, van afectar els ecosistemes fluvials.

Els grans de cafè foren embarcats cap a Barcelona en un vaixell construït al Japó, amb acer fet a Corea. L'acer fou obtingut a partir de ferro procedent de terres tribals de Papua-Nova Guinea. La gent d'allà va rebre poca compensació o cap pels seus recursos perduts i per la seva aigua contaminada. La mineria fou encoratjada pel govern de Papua-Nova Guinea, que promou les exportacions, per cobrir el deute a curt termini que pateix -malgrat que els béns exportats disminueixen les perspectives a llarg termini de la seva pròpia població.

A Barcelona, els grans de cafè foren tractats a 400°C durant 13 minuts. Foren empaquetats en bosses amb quatre capes: de polietilè, niló, alumini i polièster. Les tres capes de plàstics van ser fetes amb cru portat per un petrolier des de l'Aràbia Saudita. Els plàstics foren fabricats a factories dels polígons industrials de Tarragona, on es concentren desproporcionadament moltes indústries tòxiques i perilloses.

La capa d'alumini del paquet de cafè fou feta als Estats Units, a la costa nord-oest, a partir de la bauxita obtinguda a Austràlia i transportada a través del Pacífic en un vaixell mogut per combustible d'Indonèsia. La mineria de la bauxita violà les terres ancestrals dels aborígens australians. La refinaria d'alumini fou alimentada per una presa hidroelèctrica al riu Columbia, que va destruir l'economia de subsistència basada en la pesca del salmó dels indis americans de la regió.

Les bosses amb el cafè torrat foren transportades cap a un centre de distribució d'una cadena d'hipermercats al Vallès. La gasolina per als camions fou processada també a Tarragona.

Com a bon ecologista, en Josep havia evitat conscientment l'ús de filtres de paper per a la seva cafetera. En el seu lloc, usava un filtre amb una làmina d'or que es pot usar indefinidament. No sabia que l'or del filtre procedeix de Rússia, on la producció d'1/10 d'unça d'or genera una tona de residus

miners. Amb la pluja, els residus acidifiquen els rius i causen danys severos a la vida aquàtica i a l'agricultura.

En total, la producció del cafè d'en Josep va necessitar quatre usos directes de combustibles fòssils i centenars d'usos indirectes. Aquestes dues tasses de cafè també van contribuir a la degradació d'ecosistemes forestals a Colòmbia, a Papua-Nova Guinea i a Rússia.

Finalment, les dues tasses van implicar, si més no, tres explotacions directes als pobles indígenes o minories culturals, a Papua-Nova Guinea, Austràlia i als Estats Units.

Res d'això no va passar pel cap d'en Josep Català mentre assaboria els seus cafès de cada dia.

3. Quina història és certa?

Totes dues. El cafè és un dels plaers de la vida. Ha contribuït a innombrables moments de bona conversa i ha ajudat a gent com en Josep Català a despertar-se al matí i a mantenir-se atent mentre llegeix de nit.

També és cert, això no obstant, que la producció d'una sola tassa de cafè requereix la participació d'un enorme ventall de materials i processos. Hi ha la despesa elevada de recursos energètics. La qüestió no és si el producte final és bo o dolent, sinó si els mètodes particulars utilitzats en la seva producció són apropiats.

És possible continuar produint cafè d'una forma que -quan es multiplica pels centenars de milions de persones que el disfruten cada dia- és molt destructiva per als sistemes biològics de la Terra i per a les cultures humanes.

Però també és possible produir el mateix producte amb molt menys impacte. I això és així per a la majoria dels productes que consumim cada dia.

Nota: Evidentment, en aquest article només és fictici el nom de Josep Català.

Pau Esteban

JOC del cabdell de llana

"Jo que bec Coca-cola de llauna, faig servir alumini....Jo que faig servir alumini, l'extrec de l'Amazona....Jo que l'extrec de l'Amazona, destrueixo la selva tropical...jo que destrueixo la selva tropical, participo en l'extinció d'espècies... jo que...."

NORMATIVA DEL JOC

Totes les normes per poder
tirar endavant amb aquest joc

Rera la tassa de cafè

NORMATIVA DEL JOC

1. Es formen els grups (màxim 6 grups) de 4-5 nois/es
2. Cada grup té:
 - a. Full de respostes
 - b. Mapa
3. L'objectiu dels grups es descobrir què s'amaga (processos, actors, impactes socials i ambientals,...) rera una tassa de cafè; sobretot de dues coses:
 - a. Els diners que es destinen a cada pas entre la plantació i el consum del cafè.
 - b. Els països i ciutats on tenen lloc aquests passos o processos.
4. Per a descobrir-ho els caldrà fer les 6 proves:
 - a. El paquet de cafè
 - b. El paquet de cafè-2
 - c. La torradora de cafè
 - d. El viatge del cafè
 - e. La plantació del cafè
 - f. El conreu del cafè
5. L'ordre de les proves lògic és l'esmentat tot i que no passa res per alterar-lo.
6. Cada grup inicia la descoberta per una prova diferent. Rera cada prova, i escrit amb rotulador permanent (que s'esborra amb alcohol), hi ha la indicació d'on trobar la prova següent.
7. Les proves s'amaguen al lloc indicat, fent que trobar la tarja ja presenti certa dificultat (si és un joc de simulació, això simula la dificultat de trobar i aclarir la informació).
8. Les proves, un cop llegides i superades es tronen a deixar al mateix lloc per al grup següent.

Rera la tassa de cafè

RESULTATS DEL JOC

PROVES	INDRETS	CÈNTIMS D'€
El paquet de cafè	TARRAGONA ARÀBIA SAUDITA	
El paquet de cafè-2	ESTATS UNITS AUSTRALIA	$11+9=20$
La torradora de cafè	VALLÈS OCCIDENTAL	$16 \times 2=32$
El viatge del cafè	PAPUA-NOVA GUINEA	$15-2=13$
La plantació de cafè	TERRATINENT	$11-4=7$
El conreu de cafè	ALEMANYA	3
TOTAL		0,75 €

PER A DISCUTIR....

IMPACTES AMBIENTALS

1. A les plantacions:

- Monocultiu de cafè = pèrdua de diversitat de moltes espècies agrícoles locals.
- Explotació intensiva amb pesticides químics = Fa que el període de terra fèrtil de la terra es redueixi a 20-30 anys i que després ja no es pugui plantar res més.

- c. Ús de químics = Intoxicacions freqüents dels camperols (Brasil, és productor principal de cafè és el tercer país del món consumint pesticides químics).
- d. Fabricació de pesticides = fàbriques molt contaminats i perilloses.
- e. Condicions laborals pèssimes i d'esclavisme i explotació
- f. Les economies familiars i dels països productors depenen de les fluctuacions econòmiques del mercat mundial.

2. Durant el transport:

- a. Consum d'energia
- b. Construcció de vaixells d'acer. L'extracció de l'acer es fa destruint les terres indígenes de Papua - Nova Guinea.

3. Durant la manufacturació:

- a. Extracció de petroli per fer els plàstics de l'envàs del paquet.
- b. Extracció de bauxita per fer alumini de l'envàs = Destrucció de les terres ancestrals dels aborígens australians.
- c. Manipulació de l'alumini = contaminació del riu Columbia = Destrucció de l'economia de subsistència (basada en el riu i la pesca del salmó) dels indígenes nord-americans de la regió.

DADES REALS:

- El 87 % del cost es destina a comercialització, anells, publicitat, torrefacció, molta, empaquetatge. Els exportadors dels països del sud es queden amb el 9 %. Els camperols el 4%.
- El Regne Unit va importar l'any 1994, 3.42 milions de sacs de cafè, que equival a 3,06 tasses per persona i dia (Déu n'hi dol).
- Els recol·lectors de les plantacions de cafè treballen durant 4 mesos totes les hores de llum, cobrant només 17.000 pts al mes (100 €).
- Els nens/es a partir de 6-7 anys treballen les mateixes hores que els adults. (Els pares no els hi poden pagar l'escola i necessiten més ingressos).

CARACTERÍSTIQUES DEL COMERÇ JUST DEL CAFÈ

- Es compra de la forma més directe als productors, normalment a les cooperatives.
- El preu no el diu el mercat internacional sinó que s'estableix amb les cooperatives en funció dels seus costos. L'objectiu és que els productors puguin tenir una vida digne.

PROPOSTES

- Proposar als mestres que utilitzin cafè de comerç just
- Demanar al bar de l'institut o als propers que utilitzin cafè de comerç just.
- Proposar a casa que es compri cafè de comerç just
- ...

PROVES

Totes les proves del joc
detallades i preparades per
jugar

El viatge del cafè

Els sacs de cafè són embarcats cap a Barcelona en un vaixell construït a un país oriental. L'acer per a fer-lo fou obtingut a partir de ferro procedent de les terres dels indígenes de ***** - *****.

La mineria de ferro va ser promoguda pel govern del país per a poder cobrir el deute extern. La intensa exportació de ferro ha destruït gran part dels recursos naturals dels indígenes de la zona i n'ha hipotecat el seu futur.

- Esbrineu el nom del país, meitat d'una illa situada just sota l'equador i a l'est d'Indonèsia.*

***** - *****

Tot contant les seves lletres (sense el guió) i restant-li 2, obtindreu el preu que es paga pel transport del cafè.

- 2 =

Cèntims d'€

La següent prova la
trobareu a ...

La torradora de cafè

Els grans de cafè es molen i es torren a 400 °C durant 13 minuts. A l'empresa torradora hi treballa en Joan gràcies a un "contracte basura" d'una Empresa de Treball Temporal. En Joan de 21 anys és de Constantí (Tarragona). Les indústries tòxiques i perilloses que envolten el seu poble, i les poques sortides laborals de l'agricultura, el van fer marxar cap a una comarca més tranquil·la i pròspera, prop de Barcelona, a la comarca del *****.

Malgrat que el seu nom ens recordi una "vall", és una plana d'occident que amenaçada pel quart cinturó, camps de golf, plantes embotelladores de Coca-cola, aviat no en quedarà r"es"

. Esbrineu-ne el seu nom

El preu del tractament del gra del cafè és igual al nombre de lletres de la comarca multiplicat per 2.

x 2 =

Cèntims d'€

La següent prova la
trobareu a ...

El paquet de cafè-2

La quarta capa del paquet, la capa d'alumini, va ser feta a la costa nord-oest d'un país del nord, a partir de la bauxita obtinguda a un altre país de l'hemisferi sud.

. *Esbrineu-ne els noms dels països*

- 1- La mineria de la bauxita en aquest país, viola les terres ancestrals dels aborígens que hi viuen. És un país que malgrat tenir forma de conill, és ple de cangurs.
- 2- La refinaria d'alumini en aquest país, aconsegueix l'energia gràcies a una presa hidroelèctrica al riu Columbia, que va destruir l'economia de subsistència basada en la pesca del salmó dels indis tancats a la reserva de la regió. El país del nord és la seu natal de la Mc Donalds.

País del Nord

País del Sud

Ho teniu?, Doncs sumeu les lletres dels dos països i obtindreu el preu que paguem per l'empaquetament del cafè i la seva publicitat.

+ =

Cèntims d'€

La següent prova la
trobareu a ...

El paquet de cafè

El cafè s'empaqueta en bosses de quatre capes: polietilè, niló, polièster i alumini. Les tres primeres capes, fetes de plàstic, es fabriquen als polígons industrials de la ciutat de ***** amb el petroli que prové d' *****.

. Esbrineu el nom de la ciutat i del país petrolier

1. Ciutat imperial més important de Catalunya a l'època de l'Astèrix i l'Obèlix.

2. País àrab que es troba entre la Mar Roja i el Golf Pèrsic.

La següent prova la
trobareu a ...

El conreu del cafè

Els **pesticides** que van necessitar Eliana i Pedro per salvar la collita de l'atac dels fongs, van ser manufacturats a la **vall del Rhin**. Els residus abocats per les fàbriques de pesticides a aquest riu l'han convertit en un dels més contaminats del món.

- *Esbrineu quin és el país on es produeixen alguns dels pesticides.*

Pista: País europeu, amb bandera negra, groga i vermella, molt aficionat a la cervesa i banyat per la mar Bàltica.

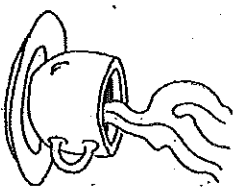
El que paguem al camperol pel cafè que ens prenem és igual a la suma de totes les "a" d'aquesta paraula.

Cèntims d'€

La següent prova la
trobareu a ...

RESPOSTES

Les respostes a les preguntes i
proves del joc

Rera la tassa de cafè

Participants:

1. El cost econòmic de la tassa de cafè

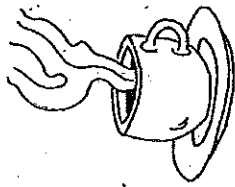
- L'empaquetament i la publicitat
- La fàbrica torradora
- El transport i els arancels
- Els guanys del terratinent
- Els guanys del camperols
- La tassa de cafè val

--	--	--	--	--	--

2. Els llocs per on passà la tassa de cafè

- Ciutat que manufactura plàstics
- El país d'on ve el petroli
- El país que refina l'alumini
- El país d'on s'extreu la bauxita
- La comarca on es torra el cafè
- El país d'on s'extreu l'acer
- El país que manufactura els pesticides

--	--	--	--	--	--	--

Rera la tassa de cafè

L'impacte ecològic de la tassa de cafè

- A les plantacions

- Durant el transport

- Durant el procés de manufacturació